Přístup k řešení rodičovských konfliktů na odděleních sociálně-právní ochrany dětí v České republice: Volba defenzivní praxe a její faktory*

KATEŘINA HEJNOVÁ**

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

JOHANA CHYLÍKOVÁ**

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Dealing with Parental Conflicts at the Child Protection Departments in the Czech Republic: Use of Defensive Practice and Its Factors

Abstract: This study focuses on the approaches used by Czech social workers operating in the field of child protection to resolve parental conflicts and looks specifically at their inclination to employ defensive practice. Defensive practice involves prioritising regulations and prescribed rules over the interests of clients, i.e. parents and children. The aim of this study is to verify, with the help of a questionnaire, the theoretical connections between the use of defensive practice and several factors that represent working conditions and external pressures. The research indicates that the factors connected with the use of defensive practice to deal with parental conflicts have the opposite effect in the Czech Republic than that observed in international studies or have no influence whatsoever. Child protection social workers who emphasise compliance regard their working conditions as favourable and have somewhat conservative attitudes and beliefs. The authors' interpretation of the findings is that the emphasis on regulations in Czech child protection is not a defensive reaction to threatening working conditions, but an expression of loyalty to an organisation that offers them a pleasant work environment where they need not be afraid of any potential failures or consequences of their decisions. They also propose redefining Czech defensive practice by placing less emphasis on compliance as a reaction to unfavourable working conditions.

Keywords: parental conflict, guardianship, defensive practice, social work
Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2020, Vol. 56, No. 1: 3–27
<https://doi.org/10.13060/csr.2020.001>

* Tento článek byl podpořen grantem CSDA Research – Výzkumný program Českého sociálněvědního datového archivu: „Česká republika v Mezinárodním programu sociálních šetření ISSP, výzkum kvality dat a zdrojů dat“ (OPVVV, reg. č. CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001796) a grantem č. 748818 Grantové agentury Univerzity Karlovy.

** Veškerou korespondenci posílejte na adresu: Mgr. Kateřina Hejnová, Katedra sociální práce, Univerzita Karlova, U Kříže 8, 158 00 Praha 5 – Jinonice, e-mail: kat.vaculikova@gmail.com, Mgr. Johana Chylíková, Ph.D., Český sociálněvědní datový archiv, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., Jilská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: johana.chylikova@soc.cas.cz.

Úvod

Oblast sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD) je jednou z nejnáročnějších oblastí sektoru sociální ochrany [Boyas, Wind, Kang 2012; LeBlanc et al. 2012; Keddel 2011; Darlington, Healy, Feeney 2010; Munro 2010; Ellett 2009; McPherson, Barnett 2006; Cash 2001]. Její nedílnou součástí tvoří agenda rodičovských konfliktů, která přináší řešení často velice komplikovaných, vyhrocených a dlouhodobých případů týkajících se soudní úpravy poměrů, tzn. úpravy péče o nezletilé dítě a výživného, a styku s nezletilým dítětem po rozvodu nebo rozchodu rodičů, a řešení jakýchkoli otázek souvisejících s nezletilým dítětem, v nichž rodiče nejsou schopni dojít dohody. V obzvlášť komplikovaných případech se nezdá stávat, že se soudní řízení protahuje, rodiče se vzájemně osočují z nevhodného chování vůči dítěti a kladou tak na dítě i na ostatní subjekty zapojené do řešení případu nepřiměřenou zátěž.

V České republice se výkon SPOD odehrává v prostředí státních orgánů SPOD, kterými jsou dle § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, ministerstvo (konkrétně Ministerstvo práce a sociálních věcí), Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. V problematice, ke které se vztahuje tato studie, je stěžejní role oddělení SPOD (dále jen OSPOD) při obecních úřadech obcí s rozšířenou působností, neboť ty povětšinou vykonávají agendu kolizního opatrovnictví při soudních jednáních o úpravu poměrů k nezletilým dětem v situacích rozvodu či rozchodu rodičů, řeší problematiku péče o nezletilé v situacích rodičovského konfliktu a poskytují pomoc a poradenství rozcházejícím a rozvádějícím se rodičům a jejich dětem. Kolizní opatrovník zastupuje nezletilé dítě pro možnou kolizi zájmů mezi rodiči a hájí jeho procesní zájmy během soudního řízení.

Praxe sociálních pracovníků/pracovniců při řešení složitých životních situací rodiny má na život a fungování ohrožených dětí a jejich rodin zásadní vliv [Arruabarrena, De Paúl 2012; Darlington, Healy, Feeney 2010; Shdaimah 2010]. V České republice vzniklo v posledním desetiletí několik metodických pokynů k výkonu SPOD, analýza praxe však chybí. Studie, které se analýze praxe sociálních pracovníků/pracovniců na OSPOD věnují, jsou zaměřené všeobecně z pohledu všech agend [Matoušek, Pazlarová 2015; Barvíková, Šťastná 2014; Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010; Kuchařová et al. 2010; Černá 2001]. Agenda řešení rodičovských konfliktů, která tvoří hlavní a zpravidla časově i psychicky nejnáročnější část pracovní náplně sociálních pracovníků/pracovniců na úseku SPOD [MPSV 2012], je sociologickým výzkumem zmapována jen minimálně.

Tato studie se snaží mezeru v analýze praxe sociálních pracovníků/pracovniců na OSPOD při řešení rodičovských konfliktů vyplnit. Zaměřuje se na přístup k praxi neboli tzv. model praxe, který si sociální pracovníci a pracovníci volí vlivem tlaků ze strany zaměstnavatele, médií, společnosti nebo klientů [Pinkney 2018; Banks 2012; O'Sullivan 2011; Munro 2011] a rovněž v důsledku dvojznačnos-

ti vlastní role sociálního pracovníka, který na jedné straně realizuje politiku státu nebo nadřízeného orgánu a na druhé straně je v přímém kontaktu s občany [Křiž, Skivenes 2014; Marinetto 2011; Lipsky 2010]. Představovaná studie vychází z teoretických předpokladů, o nichž pojednávají jak zahraniční [Pinkney 2018; Banks 2012; O'Sullivan 2011; Munro 2011; Lipsky 2010 aj.], tak v menší míře i tuzemští autoři [Matoušek a kol. 2015; Navrátil, Janebová a kol. 2010; Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010; Kuchařová et al. 2010; Musil 2004 aj.].

Předmětem našeho výzkumu je koncept defenzivní praxe (dále jen DP) jakožto model praxe, o němž zahraniční autoři pojednávají specificky ve vztahu k výkonu sociální práce na úseku SPOD, zejména v prostředí Velké Británie [např. Pinkney 2018; Banks 2012; Munro 2011 aj.]. Ukazatelem DP je především důraz na striktní plnění požadavků daných předpisy [Pinkney 2018; Banks 2012; O'Sullivan 2011; Munro 2011] neboli dle Munroové [2011] „závislost na dodržování předpisů“. Ve svém důsledku vede DP k preferencím zájmů pracovníka, zaměstnavatele nebo státu nad zájmy klienta, nepřiměřené redukci komplexity životní situace nezletilého dítěte a jeho rodiny a neochotě pracovníka nést riziko a morální odpovědnost za řešení případu. Dalšími možnými modely praxe jsou reflexivní praxe [Navrátil, Janebová a kol. 2010; Rose 1997; Banks 2012, Pinkney 2018] nebo reflektivní praxe [Banks, 2012; Navrátil, Janebová a kol. 2010], těm se však v této studii nevěnujeme.

Podle zahraničních autorů je volba modelu praxe ovlivňována konkrétními faktory, mezi něž patří zejména míra obav sociální pracovnice/pracovníka z vlastního pochybení nebo následků rozhodnutí, organizační kultura pracoviště, multidisciplinární spolupráce mezi OSPOD a dalšími subjekty a profesní a postojové charakteristiky sociální pracovnice/pracovníka OSPOD [např. Arruabarrena, De Paúl 2012; Boyas, Wind, Kang 2012; Munro 2011; Featherstone et al. 2010; O'Sullivan 2011; Fluke et al. 2010; Stahmer et al. 2009; Barak et al. 2006; Davidson-Arad, Peled, Leichtentritt 2008; Rzepnicki, Johnson 2005; Farmer, Owen 1998]. Tato studie se zaměřuje na ověření vlivu těchto faktorů na volbu defenzivní praxe a přináší odpověď na otázku: *Jakým způsobem jednotlivé faktory ovlivňují volbu defenzivní praxe českých sociálních pracovnic/pracovníků na odděleních SPOD na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností při řešení rodičovských konfliktů?*

Defenzivní praxe

Sociální pracovnice a pracovníci na OSPOD bývají vnímáni jako symbol státní správy, který reprezentuje dva z jejích nejvíce kritizovaných aspektů – nedostatek efektivity a autoritářskou represi [Butler, Drakeford 2005; Aldridge 1994]. Banksová [2012] dává tuto skutečnost do souvislosti s obecným vnímáním ambivalentní role sociálních pracovnic/pracovníků ve státní správě, založené na konfliktních cílech a hodnotách profese, kterými jsou zejména konflikt mezi pomocí a kontrolou, mocí a pomocí a konflikt mezi ochranou individuálních práv klientů a realizací veřejné politiky. Specifický vztah mezi realizací cílů veřejné politiky a praxí

sociálních pracovníc/pracovníků na úseku SPOD vysvětluje koncept tzv. street-level byrokracie [Křiž, Skivenes 2014; Marinetto 2011]. Lipsky [2010] označuje za street-level byrokraty úředníky, kteří jsou v přímém kontaktu s občany a v interakci s nimi reprezentují politiku státu nebo nadřízeného orgánu. Při výkonu svého zaměstnání čelí omezeným zdrojům a poptávka po jejich službách zdaleka převyšuje nabídku a kapacitu. V tomto pracovním prostředí s množstvím omezení mají i přesto určitou rozhodovací moc a svobodu od nadřízených. V postavení street-level byrokratů mohou sociální pracovníce/pracovníci OSPOD zastávat konfliktní role a čelit rozdílným očekáváním, např. pokud jsou cíle veřejné politiky, kterých mají dosahovat, nejasné nebo v praxi nerealizovatelné, nebo v případě, kdy se dostávají do dilematu mezi zájmy zaměstnavatele a zájmy klienta [Lipsky 2010].

Sociální pracovníce a pracovníci na OSPOD jsou v posledních desetiletích často veřejně kritizováni a zejména ve vyhrocených kauzách vystaveni mediálnímu a společenskému tlaku [Pinkney 2018; Matoušek, Pazlarová 2015; Banks 2012; Munro 2011; Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010]. Franklin [1999] na konkrétních mediálních výstupech ilustruje, jak tisk zobrazuje sociální pracovníce/pracovníky OSPOD jako nerozhodné a nekompetentní, neschopné ochránit zájmy nezletilého dítěte, nebo naopak jako autoritářské tyrany, kteří v rodinách zasahují neoprávněně. U české veřejnosti doposud přetrvává mediální obraz soudružky Zubaté z filmu Kolja a sociální pracovníce/pracovníci na OSPOD jej považují za jednu z hlavních bariér při prvním kontaktu s klientem [Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010].

Ayre [2001] v souvislosti s touto veřejnou kritikou pojednává o přechodu sociálních pracovníc/pracovníků OSPOD k DP, který je důsledkem právě výše naznačených vnějších tlaků a obav z vlastního pochybení. Tento vývoj v širším rámci sociální práce bývá do kontextu zasazován jako klíčový element tzv. rizikové společnosti, kde je za primární hodnotu považováno bezpečí [Giddens 2010; Webb 2006; Stalker 2003; Beck 1992]. Webb [2006] uvádí, že role sociální práce se posunula z poválečného konceptu řešení „potřeb“ k neoliberálnímu konceptu řešení „rizika“ a dopadem tohoto přechodu směrem k rizikové společnosti je příklon k defenzivní a morálně umírněné praxi sociální práce [Stanford 2010]. Tendence vyhýbat se riziku má své místo v kultuře strachu [Füredi 2006], kdy se sociální pracovníce/pracovníci obávají, že budou za svá rozhodnutí nebo řešení viněni, souzeni nebo vláčeni médii, bude na ně podána stížnost nebo nezískají podporu vedení.

DP se vyznačuje tendencí jednat striktně podle předpisů tak, aby se nemohlo stát, že bude sociální pracovník/pracovníce nucen/nucena nést za zvolené intervence morální odpovědnost [Pinkney 2018; Banks 2012; O'Sullivan 2011; Ferguson 2005; Cooper, Hetherington, Katz 2003; Harris 1987]. Munroová [2011] na rozsáhlé smíšené studii tzv. *child protection services* (britská obdoba českých OSPOD na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností) dokládá, že tento diskurz přispěl k pocitu, že plnění požadavků je důležitější než uspokojování potřeb dětí a jejich rodin. V konfliktních situacích se mohou i pracovníce/pracovníci, kteří se jinak silně orientují na naplňování práv nezletilých dětí, cítit pod tlakem,

aby upřednostnili požadavek daný předpisy před potřebami dítěte. Laan [1998] tento typ situace, kdy je dialog s klientem nahrazen standardizovaným postupem rozhodování založeným na neosobních pravidlech, nazývá kolonizací životního světa instrumentálním jednáním. Pro některé sociální pracovníce/pracovníky je totiž plnění stanovených pravidel méně riskantní než převzetí osobní odpovědnosti za jejich postupy, což Munroová [2011] definuje jako „závislost na dodržování předpisů“. Ta je dle ní ve Velké Británii posilována normativními politickými reformami, striktním vyžadováním přesných postupů a zavedením kultury zaškrťovacích formulářů v reakci na úmrtí nezletilých dětí Victorie Climbié v roce 2000 a Petera Connollyho v roce 2007 zapříčiněné dlouhodobým týráním ze strany pečujících osob, které se dělo i v době, kdy byly děti pod dohledem sociálních pracovníků. DP je tak dle ní důsledkem silné redukce odborného úsudku sociálních pracovníků a pracovníků *child protection services*, který byl vůči nim uplatněn.

Faktory ovlivňující volbu praxe při řešení rodičovských konfliktů

Zahraniční autoři ve svých publikacích uvádějí několik faktorů, které mají na inklinaci sociálních pracovníků/pracovníků k DP potenciální vliv. Těmito faktory jsou organizační kultura na pracovišti, dostupnost multidisciplinární spolupráce, profesní charakteristiky pracovníce/pracovníka a obavy z pochybení a následků rozhodnutí. Všechny tyto faktory byly identifikovány ve vztahu k jiným agendám OSPOD, např. řešení případů týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte [Whittaker 2012; Munro 2011; Kemshall, Pritchard 2005; Rzepnicki, Johnson 2005 aj.], nikoliv ve vztahu k agendě rodičovských konfliktů.

Organizační kulturu na pracovišti zmiňují jako faktor zvyšující riziko DP Cooper a Whittaker [2014] nebo O'Sullivan [2011]. Whittaker [2011] ji uvádí jako fenomén ovlivňující DP na základě výsledků vlastní etnografické studie menšího anglického oddělení SPOD. Wonnacot [2012] se ve svém teoretickém pojednání domnívá, že se DP daří tam, kde není organizační kultura nakloněna pravidelným supervizím, přetěžuje pracovníce/pracovníky administrativními povinnostmi a nepečuje o dobré vztahy na pracovišti. Významný vliv organizačního klimatu na volbu DP spatřuje také Munroová [2011]. Rzepnicki a Johnsonová [2005] na základě kvalitativní případové studie rovněž pojednávají o vlivu organizační struktury, tj. vztahů na pracovišti, na morálně umírněnou, tj. defenzivní praxi. Jejich zjištění potvrzují i Kemshallová a Pritchardová [2005], podle kterých se DP rozvíjí při nedostatečné podpoře pracovníce ze strany vedení týmu a celé organizace.

Dalším uváděným faktorem DP je multidisciplinární spolupráce, tedy využívání odborných znalostí a pohledů různých profesí, které vstupují do kontextu řešení případu. Jako jeden z faktorů DP uvádí nefunkční multidisciplinární spolupráci na základě přehledové studie O'Sullivan [2011]. Píše, že přínosem multidisciplinární spolupráce je sdílení informací, podpora komplexity životní situace dítěte a jeho rodiny, tvorba koherentních a integrovaných plánů a podpo-

ra při realizaci pomoci. Je-li v této podobě realizována, je účinným preventivním faktorem DP. Totéž potvrzuje také Munroová [2011], která předpokládá, že je to právě efektivní zapojení různých odborníků a jejich účinná komunikace, co pomáhá předcházet DP sociálních pracovníc/pracovníků na úseku SPOD.

Dalším faktorem DP jsou profesní charakteristiky pracovníka, konkrétně jeho vzdělání, vnímání profese a příslušnosti k profesi. Britner a Mossler [2002] spatřují vliv v subjektivním vnímání profese sociálního pracovníka a vlastní příslušnosti k povolání. Vychází přitom z rozsáhlého kvantitativního šetření. Pinkneyová [2018] se na základě rešerše odborné literatury domnívá, že určující může být také vzdělání pracovníce/pracovníka a úroveň počátečního zaškolení (ta je však z jejího pohledu přímo závislá na zaběhlé praxi na pracovišti, která úzce souvisí s organizační kulturou).

Na volbu přístupu k řešení rodičovských konfliktů může mít vliv také to, zda pracovníce/pracovník pociťuje obavy z vlastního pochybení nebo následků svého rozhodnutí. Tento faktor DP byl studován zejména ve Velké Británii v souvislosti se studií Munroové [2011]. Další autoři o konceptu obav jako o faktoru defenzivní praxe na OSPOD pojednávají zejména na základě rešerší odborné literatury nebo teoretických úvah [Pinkney 2018; Banks 2012; O'Sullivan 2011; Stanford 2010; Furedi, 2006; Ferguson 2005; Cooper, Hetherington, Katz 2003; Harris 1987]. Obavy pracovníce/pracovníka úzce souvisejí s výše uvedenou kulturou strachu, která je tvořena vnějšími tlaky. Projevují se neochotou nést morální odpovědnost za vlastní rozhodnutí ze strachu z jeho důsledků. Výše uvedení autoři se v zásadě shodují, že čím více se pracovníce/pracovník obává vlastního pochybení a následků rozhodnutí, tím spíše volí model DP, který ji/jej má před negativními důsledky ochránit.

V České republice dosud nebyl vliv možných faktorů volby DP v prostředí OSPOD při řešení rodičovských konfliktů ověřován. Tuzemské výzkumnice a výzkumníci se zatím zabývali jen vlivy na celkovou agendu SPOD, a to zpravidla formou kvalitativního výzkumu. Představu o výkonu profese sociálních pracovníků na českých OSPOD z pohledu celkové agendy lze získat například z kvalitativní studie dobré praxe Matouška a Pazlarové [2015], několika studií Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí [Barvíková, Šťastná 2014; Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010], kvalitativní studie Kuchařové et al. [2010] nebo kvantitativní studie Černé [2001]. Např. Barvíková, Svobodová a Šťastná [2010] prostřednictvím dotazníkového šetření a kvalitativních hloubkových rozhovorů zjistily, že mezi nejvýznamnější faktory, které ovlivňují výkon profese sociálních pracovníc/pracovníků na OSPOD,¹ patří vysoká administrativní zátěž, nedostačující personální zajištění dané agendy, nedostačující výkon terénní práce vzhledem k potřebám terénu a nedostatek času na soustavnou práci s ohroženými rodinami a preventivní činnost. Co se týče faktoru profesních charakteristik, věnovaly se Barvíková,

¹ Barvíková, Svobodová a Šťastná [2010] tyto faktory nevztahují k volbě konkrétního modelu praxe při řešení rodičovských sporů.

Svobodová a Šťastná [2010] otázce vzdělávání pracovníc a poukázaly na jejich neochotu učit se nové věci, která je podle jejich názoru podmíněna dosaženým vzděláním (např. i v oblasti počítačové gramotnosti). Faktor multidisciplinární spolupráce ve své kvalitativní studii zohlednili Matoušek a Pazlarová [2015], kteří se domnívají, že k udržování dobré praxe na úseku SPOD obecně přispívá ideál dobré spolupráce s jinými organizacemi s jasným vymezením rolí.

V souvislosti s identifikací DP a jejích faktorů v kontextu řešení rodičovských konfliktů v České republice je nutné uvést, že prostředí českých a západoevropských orgánů SPOD se nepochybně liší, zejména pokud jde o právní rámce a obsah i vynucovanou důslednost dodržování zavedených postupů při vyhodnocování případů ohrožených dětí a jejich rodin. Např. ve Velké Británii byly v reakci na výše uvedené případy úmrtí nezletilých dětí do oblasti SPOD zavedeny zaškrťovací formuláře s uzavřenými odpověďmi, které výrazně snížily autonomii sociálních pracovníc a pracovníků při vyhodnocování případu [Munro 2011]. V České republice k tak zásadním normativním zásahům do kompetencí OSPOD nedošlo a sociální pracovníce a pracovníci zde mají při rozhodování větší svobodu a prostor pro vlastní úsudek [Kuchařová et al. 2010]. Ve Velké Británii se rovněž na mnoha místech uplatňuje tzv. *collaborative law*, což je ve své podstatě týmová spolupráce zainteresovaných subjektů, kdy se skladba týmu mění dle konkrétního případu. Sociální pracovníce a pracovníci z *child protection services* jsou do řešení rodičovských sporů zapojováni jako zástupci dítěte pouze v případech, kdy rodiče nejsou schopni dojít dohody ani za pomoci mediátora či právních zástupců nebo kdy v rodině dochází např. k domácímu násilí. Oproti tomu v České republice je dítěti ustanoven kolizní opatrovník v případě zahájení soudního řízení vždy, tedy i v případě, že mezi rodiči panuje shoda. Z toho lze vyvodit, že české pracovníce a pracovní OSPOD řeší ve své praxi širší škálu případů souvisejících s rodičovskými konflikty (od dohod mezi rodiči po komplikované případy zahrnující domácí násilí) než pracovníce a pracovníci britští.

Rozdílnost českého a západoevropského prostředí jsme měly na paměti při přípravě dotazníkové šetření, na jehož datech tato kvantitativní studie staví. Při její přípravě jsme nevycházely pouze z výsledků zahraničních a tuzemských studií, ale také z vlastního kvalitativního výzkumu. Jeho cílem byla explorace české praxe řešení rodičovských konfliktů na OSPOD z hlediska konceptu DP a faktorů, které k ní mají podle zahraničních autorů přispívat (organizační kultura, multidisciplinární spolupráce, profesní charakteristiky, obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí). V kvalitativním výzkumu jsme v období od května do prosince 2016 provedly 28 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů se sociálními pracovníci OSPOD ve všech čtrnácti krajích České republiky. Výsledný soubor tvořily pouze sociální pracovníce-ženy. Výsledky ukázaly, že i v prostředí českých OSPOD lze zaznamenat model praxe, který je možné s přihlédnutím k zahraničním odborným pracím chápat jako defenzivní. Hlavním znakem této praxe je důraz na dodržování právních předpisů, pokynů nadřízených a zaběhlých pořádků na pracovišti. Ve výpovědích sociálních pracovníc OSPOD se objevovaly náznaky „slepého“ dodržování předpisů, které nasedalo na tendenci volit

intervence bez přiměřeného zapojování klientů do řešení případu a zdůvodňovat volené intervence na základě toho, že „jsem jednala podle předpisů“. Dále se ve výpovědích sociálních pracovníků objevovaly popisy problémů, které zahraniční i domácí autoři uvádějí jako možné příčiny volby defenzivního modelu praxe (např. administrativní přetížení, nepodporující přístup ze strany vedení úřadu nebo špatné vztahy v týmu).

V kvantitativním výzkumu jsme zjišťovali vliv faktorů, které (1) byly identifikovány v rámci přípravného, kvalitativního šetření a/nebo (2) pocházejí z prací zahraničních autorů a byly přenositelné do českého legislativního prostředí i rámce praktického výkonu SPOD v České republice. Kupříkladu nepovažujeme za adekvátní posuzovat vliv normativních státních reforem v oblasti vyhodnocování případů, které nastaly ve Velké Británii, když v České republice k ničemu podobnému nedošlo a když z dosavadních tuzemských studií vyplývá spíše vysoká autonomie sociálních pracovníků a pracovníků českých OSPOD při volbě intervencí.

Na základě zahraniční literatury a vlastní úvahy jsme mezi testované faktory přidaly ještě faktor, který jsme nazvaly Postojová orientace. Do tohoto faktoru jsme zahrnuly postoje k genderové rovnosti a společenský konzervatismus. Podle zahraničních autorek má na inklinaci k DP vliv stereotypní vnímání genderu a tento vliv byl dokonce identifikován přímo v kontextu řešení rodičovských konfliktů [Bolton, Lennings 2010; Davidson-Arad, Peled, Leichtentritt 2008]. Boltonová a Lenningsová [2010] se na základě rešerše dostupných empirických studií domnívají, že přístup pracovníků/pracovnic na úseku SPOD k řešení případů podléhá jejich stereotypním představám. Davidson-Aradová, Peledová a Leichtentrittová [2008] na základě obsahové analýzy rozhodnutí izraelských soudů ve věci úpravy péče potvrzují rozdílné nahlížení na matky a otce při svěřování dětí do péče, což souvisí s tím, jak pracovnice/pracovník přistupuje k řešení rodičovského konfliktu. Druhým indikátorem faktoru Postojová orientace byla proměnná zjišťující míru společenského konzervatismu. Vzhledem k tomu, že DP je operacionalizována jako důraz na dodržování předpisů, pracovaly jsme s předpokladem, že může souviset s širší hodnotovou orientací pracovníků/pracovnic. Podle našeho očekávání mohou sociální pracovnice/pracovníci OSPOD, podle nichž by se společnost měla držet tradičních hodnot, více lpět na předpisech či zavedených pravidlech i ve svém zaměstnání.

Hypotézy

Na základě poznatků o vlivu výše uvedených faktorů na inklinaci sociálních pracovníků/pracovnic k DP jsme stanovily pět hypotéz, které ilustrují předpokládaný vztah mezi indikátorem DP a jedním z faktorů Organizační kultura, Multidisciplinární spolupráce, Profesní charakteristiky, Postojová orientace a Obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí (viz Tabulka 1).

Tabulka 1. Hypotézy

Faktor DP	Hypotéza
Organizační kultura	H1: Příznivá organizační kultura OSPOD snižuje inklinaci k DP.
Multidisciplinární spolupráce	H2: Dostupná multidisciplinární spolupráce na OSPOD snižuje inklinaci k DP.
Obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí	H3: Obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí sociální pracovníce/pracovníka OSPOD zvyšují inklinaci k DP.
Profesní charakteristiky	H4: Čím vyšší má sociální pracovníce/pracovník OSPOD vzdělání, čím je přesvědčenější o prospěšnosti profese a čím je spokojenější s pracovním životem, tím méně inklinuje k DP.
Postojová orientace	H5: Konzervativní postoje sociální pracovníce/pracovníka OSPOD zvyšují inklinaci k DP.

Metoda

V empirické části studie jsme zjišťovaly, zda lze na základě empirických dat přijmout výše uvedené hypotézy H1–H5. Použitá data pocházejí z vlastního dotazníkového šetření, které jsme realizovaly za účelem prozkoumání praxe na českých OSPOD na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností. Teoreticky očekávané vztahy jsme prověřovaly metodou binární logistické regrese a ordinální logistické regrese. Použité koncepty, tj. DP a uvažované faktory, jsme operacionalizovaly, abychom je mohly kvantitativně měřit pomocí dotazníků. Vycházely jsme při tom z definic a popisů autorek a autorů citovaných v teoretickém úvodu tohoto článku. Přestože bychom upřednostňovaly dotazníkové položky, které pro měření ověřovaných konceptů použili již výzkumníci před námi, nebylo to možné; zdroje dat ani znění dotazníkových položek k měření uvedených konceptů nebyly dostupné.

S vědomím, že metoda dotazníkového šetření má svá omezení, jsme koncept DP operacionalizovaly indikátorem, který vychází z popisu autorů Pinkneyové [2018], Banksové [2012], O'Sullivan [2011], Munroové [2011], Fergusona [2005], Coopera, Hetheringtona a Katze [2003] a Harrise [1987]. Uvedení autoři a autorky DP definují jako důraz na naplňování požadavků daných předpisy či striktní dodržování předpisů, ovšem s dovětkem, že toto striktní dodržování má konkrétní konsekvence, a to sníženou reflexivitu sociálního pracovníka/pracovnice a vyhýbání se komplexnímu posouzení případu. Důsledkem toho může pracovník/pracovnice uplatňovat nepřiměřené intervence, které nezohledňují všechny aspekty rodinné situace, včetně potřeb členů rodiny, a nedostatečně zapojovat do řešení případu děti i rodiče. Uvedené důsledky jsou nepochybně ne-

dílnou součástí konceptu DP, jsou však také velice obtížně měřitelné. Z hlediska správného výkonu profese jsou nežádoucí a mají tedy nízkou úroveň tzv. sociální desirability. Měření nežádoucích fenoménů je zpravidla nevalidní, neboť respondenti zatajují chování, které není sociálně desirabilní [Chylíková 2011]. Měření uvedených způsobů jednání dále komplikuje skutečnost, že jsou závislé na řešení konkrétních případů a že je nelze oddělit od kontextu, ve kterém probíhají. Hodnotit, zda sociální pracovník/pracovnice do řešení případu dostatečně zapojil/zapojila klienty či zda případ posoudil/posoudila komplexně, je bez znalosti konkrétního případu obtížné, či spíše nemožné. Metoda, kterou používáme, tedy dotazníkové šetření postojů a chování, je pro výzkum jednání v konkrétních případech naprosto nevhodná; pro takové hodnocení je nutné použít zcela jinou metodu, např. analýzu spisové dokumentace. Z uvedených důvodů jsme se v dotazníkovém šetření nepokoušely uvedené druhy jednání měřit a DP jsme operacionalizovaly pouze jejím hlavním projevem, tedy silným důrazem na předpisy.

Operacionalizace DP, tj. proměnná, kterou jsme v analýze nazvaly „Předpisy“, byla formulována jako výrok „*Hlavním úkolem pracovníka OSPOD je naplňovat požadavky dané předpisy*“. Respondentky² s výrokem vyjadřovaly souhlas na čtyřbodové škále „1“ – rozhodně souhlasím, „2“ – spíše souhlasím, „3“ – spíše nesouhlasím, „4“ – rozhodně nesouhlasím. Souhlas s výrokem považujeme za indikátor upřednostňování předpisů, a tedy DP.

Faktor Organizační kultura jsme měřily čtyřmi proměnnými:

- a) proměnná „Kapacita“ zjišťovala názor pracovnice na to, zda je na jejím pracovišti dostatek pracovníků, kteří mají agendu kolizního opatrovnictví na starosti;
- b) dvě položky se ptaly na kvalitu vztahů na pracovišti mezi kolegy a mezi podřízenými a vedením. Data z těchto dvou položek jsme zkombinovaly v jeden součtový index, nazvaný „Vztahy Index“, který vstoupil do regresních modelů jako indikátor kvality vztahů na pracovišti;³
- c) položka „Vedení“ zjišťovala, zda pracovnice považuje přístup vedení úřadu ke svému OSPOD jako podporující, či nikoliv;
- d) položka „Supervize“ se ptala na to, zda jsou na oddělení realizovány supervize.⁴

Faktor Multidisciplinární spolupráce jsme operacionalizovaly baterií položek, které zjišťovaly dostupnost několika subjektů v místě působení OSPOD:

² V použitém datovém souboru jsou pouze respondentky-ženy, v navazujícím textu proto používáme pouze ženský rod.

³ Informace o vnitřní konzistenci všech použitých indexů jsou uvedeny v Tabulce P1 v příloze. Příloha je dostupná online na webových stránkách Sociologického časopisu (<https://doi.org/10.13060/csr.2020.001>).

⁴ Tato proměnná nakonec do regresních modelů nevstoupila, neboť se ukázalo, že má pro naprostou většinu souboru stejnou hodnotu, tedy že nediskriminuje (92 % pracovnic uvedlo, že se u nich supervize realizují).

(1) neziskových organizací, (2) soudců, (3) právních zástupců, (4) soudních znalců, (5) psychologů, (6) školských zařízení a (7) lékařů. V regresních modelech jsme využily součtový index „Index Spolupráce“, který jsme vytvořily ze tří ze sedmi uvedených položek (dostupnost neziskových organizací, soudců a psychologů). Ostatní čtyři položky jsme do souhrnného indexu nemohly začlenit buď proto, že nediskriminovaly (lékaři byli dobře dostupní podle 93 % respondentek, školská zařízení podle 97 %), nebo proto, že obsahovaly velkou proporcii odpovědí „nevím“, a jejich zahrnutí do modelu tak snižovalo počet případů v analýze (dostupnost právních zástupců a soudních znalců).⁵

Faktor Profesní charakteristiky jsme operacionalizovaly třemi dotazníkovými položkami:

- a) proměnná „Prospěšnost“ měřila subjektivně pocíťovanou prospěšnost vykonávané profese;
- b) proměnná „Spokojenost“ zjišťovala, nakolik je pracovnice spokojená se svým pracovním životem;
- c) proměnná „Vzdělání“ se ptala na nejvyšší dosažené vzdělání pracovnice.

Faktor Obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí jsme měřily baterií položek, ve které respondentky odpovídaly na to, do jaké míry se obávají různých eventualit, které mohou při řešení případů nebo jejich následkem nastat. Zjišťovaly jsme obavy (1) o ztrátu zaměstnání, (2) o kvalitu vztahu s klienty, (3) o ztrátu uznání u kolegů, (4) o ztrátu pověsti v místě, (5) ze stížností klientů, (6) o finanční ohodnocení nad rámec tabulkového platu, (7) o zhoršení situace dítěte a (8) o zhoršení situace rodiny. Ze všech uvedených položek jsme vytvořily index „Index Obavy“, který jsme použily ve statistické analýze jako jediný indikátor faktoru Obavy z pochybení nebo následků rozhodnutí.

Faktor Postojová orientace jsme měřily dvěma proměnnými, „Gender rovnost“ a „Tradiční hodnoty“. První proměnnou jsme měřily v návaznosti na hypotézu, která říká, že na DP má vliv postoj k genderové rovnosti [Bolton, Lennings 2010; Davidson-Arad, Peled, Leichtentritt 2008]. Položka měla podobu výroku „Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost a rodinu“, měřeno na Likertově škále se šesti body od nejsilnějšího nesouhlasu po nejsilnější souhlas. Druhá proměnná měřila inklinaci respondentek ke konzervativnímu postoji a tradičním společenským hodnotám a byla formulována jako výrok ve znění „Dnešní lidé by měli uznávat tradiční hodnoty a řídit se jimi“, měřený na šestibodové Likertově škále.

V modelech logistické regrese jsme kromě indikátorů faktorů zohlednily i další proměnné, které sloužily ke kontrole zjišťovaných vztahů. Těmito kontrolními proměnnými byla (1) religiozita, zjišťovaná dotazem, zda je respondentka věřící, či nikoliv, (2) skutečnost, zda pracovnice má, nebo nemá děti (ať už vlastní,

⁵ Vyřazená položka Dostupnost právních zástupců a soudních znalců zásadně neovlivňuje efekt proměnné Index Spolupráce na závisle proměnnou Předpisy. V modelu, ve kterém byla zařazena, nebyl efekt vyšší než v modelu, ve kterém zařazena nebyla.

nebo v jakékoli formě náhradní rodinné péče), (3) věk a (4) kraj, v němž se nachází OSPOD, kde respondentka působí. Měřily jsme rovněž délku praxe pracovníce – tato proměnná však nakonec do regresních modelů nevstoupila, neboť silně korelovala s proměnnou věk. Začleněním obou těchto proměnných bychom porušily předpoklad absence multikolinearity. Znění všech použitých dotazníkových položek je uvedeno v Tabulce P2 v příloze.⁶

Data

Sběr dat proběhl prostřednictvím internetu. Sociální pracovníce a pracovníci OSPOD při všech obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v České republice byli osloveni emailem, jenž obsahoval odkaz na on-line dotazník. Sběr dat se uskutečnil v průběhu tří týdnů v listopadu 2017. Osloveni byli sociální pracovníci a pracovníce, jejichž jména, emailové adresy a tituly dosaženého vzdělání byly uvedeny na webových stránkách jednotlivých úřadů. Celkem jsme oslovily 1 404 sociálních pracovníků a pracovníků OSPOD při obecních úřadech obcí s rozšířenou působností zabývajících se agendou rodičovských konfliktů ($F = 1\,346$, $M = 58$), tedy téměř kompletní populaci sociálních pracovníků a pracovníků OSPOD při obecních úřadech obcí s rozšířenou působností v České republice zabývajících se touto agendou.⁷ Realizovaly jsme tak tzv. vyčerpávající šetření [Soukup, Rabušic 2007], nikoliv výběrové šetření, tedy dotazování výběru z populace. Využití vyčerpávajícího šetření má implikaci pro analýzu – v té jsme nepoužívaly inferenční statistiku, tedy testy o zobecnitelnosti výsledků na celou populaci, neboť jak píše Soukup a Rabušic [ibid.: 383], „v případech vyčerpávajících šetření není namístě užívat statistickou indukci vůbec“. Dotazníkové šetření mělo poměrně vysokou návratnost; z 1 404 oslovených dotazníků alespoň částečně vyplnilo 652 respondentek a respondentů a návratnost tedy činila 47 %, což lze považovat za úspěch, uvážíme-li, že akademická výběrová šetření, jež vznikají s vysokými finančními náklady, mají často srovnatelné, leckdy i nižší návratnosti [Chylíková 2018]. I v případě, kdy je návratnost při oslovení celé populace menší než 100 %, je nutné soubor považovat za populační data a nelze na něj aplikovat inferenční statistiku [Soukup, Rabušic 2007]. Získaný datový soubor se ve vysoké míře shodoval s populací z hlediska pohlaví, vzdělání, kraje a velikosti obce, data tedy měla vysokou reprezentativitu (viz Tabulka P3). Z toho důvodu nebylo ve statistické analýze potřeba převažovat hodnoty proměnných na jejich populační parametry.

⁶ Příloha je dostupná online na webových stránkách Sociologického časopisu (<https://doi.org/10.13060/csr.2020.001>).

⁷ V roce 2017, kdy byla studie realizována, bylo na orgánu SPOD, tj. nejen na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností, ale celkově, zaměstnáno 2 618 sociálních pracovníků a pracovníků, z toho 1 693 na úseku terénní sociální práce, tedy na úseku agendy rodičovských konfliktů [MPSV 2018]. Počet terénních sociálních pracovníků je však jen orientační, výkaz MPSV uvádí přesné počty pouze u kurátorů pro děti a mládež a u zaměstnanců vykonávajících agendu dohod o výkonu pěstounské péče.

Analýza a výsledky

Tabulka 2 prezentuje frekvence odpovědí na vyjádření míry souhlasu s výrokiem „Hlavním úkolem pracovníka OSPOD je naplňovat požadavky dané předpisy“. Většina pracovníků OSPOD zabývajících se řešením rodičovských konfliktů vyjádřila s výrokiem souhlas (69 % spíše nebo rozhodně souhlasí). Toto zjištění lze interpretovat tak, že většina oslovených pracovníků inklinovala k silnému důrazu na naplňování požadavků daných předpisy.

Prověření vztahů mezi indikátory DP a jednotlivými faktory jsme provedly metodou logistické regrese. Analýza dat byla provedena v programech Stata a SPSS. Nejdříve jsme použily závisle proměnnou Předpisy v její ordinální formě a vztahy jsme odhadovaly v modelu ordinální logistické regrese (OLR). V návaznosti na tuto analýzu jsme pak závisle proměnnou překódovaly na binární hodnoty („0“ = nesouhlas s výrokiem a „1“ = souhlas s výrokiem) a realizovaly jsme binární logistickou regresi (BLR). Nezávislé nominální a část ordinálních proměnných, které vstoupily do modelů, byly překódovány na umělé (dummy) proměnné.

Vzhledem k tomu, že jsme použily data reprezentující celou populaci, nikoliv výběrová data, nemohly jsme určovat významnost efektu v modelu z jeho statistické signifikance. Musely jsme tedy zvolit jiné kritérium, na jehož základě bychom mohly rozhodnout, zda je koeficient poměru šancí (OR, Odds ratio) v OLR nebo BLR modelu nezanedbatelným efektem. Inspirovaly jsme se ideou tzv. věcné významnosti, podle které je věcně významný takový efekt, který je důležitý pro vědecké poznání či praktické účely [Soukup 2013]. V této studii jsme za věcně významný efekt zvolily konkrétní hranice koeficientu poměru šancí (OR) získaných v modelu se standardizovanými daty (z-skóry použitých proměnných), a to $OR < 0,85$ a $OR < 1,150$. Za věcně významné tedy považujeme snížení šance, že respondentka klade silný důraz na naplňování požadavků daných předpisy, minimálně o 15 % a zvýšení šance k silnému důrazu minimálně o 15 %.

Tabulka 2. Frekvence odpovědí na položku Předpisy a Předpisy_bin, souhlas s výrokiem „Hlavním úkolem pracovníka OSPOD je naplňovat požadavky dané předpisy“

Předpisy	4bodová škála	N	N (%)	Předpisy_binn škála	N	N (%)
	Rozhodně souhlasím	83	16	Souhlasím	371	69
	Spíše souhlasím	288	54			
	Spíše nesouhlasím	126	24	Nesouhlasím	145	28
	Rozhodně nesouhlasím	19	4			
	Nevím	20	4			
Celkem		536	100		536	100

Hranice jsme stanovily na základě vlastní úvahy, podle které jsou OR koeficienty v intervalu mezi 0,85 a 1,15 z věcného hlediska zanedbatelné a nemá smysl je uvádět jako významné prediktory závisle proměnné.

Defenzivní praxe a její prediktory v modelu logistické regrese

Pro závisle proměnnou s ordinální škálou je vhodný model ordinální logistické regrese. Před samotnou OLR analýzou jsme v kontingenčních tabulkách zjišťovaly vzájemný vztah mezi závisle proměnnou Předpisy a jednotlivými nezávisle proměnnými a zjistily jsme, že pro poslední kategorii proměnné Předpisy „rozhodně nesouhlasím“ není k dispozici dostatečný počet případů. Proto jsme Předpisy překódovaly, přičemž jsme sloučily dvě nesouhlasné kategorie odpovědi a vytvořily jsme proměnnou Předpisy_3kat se třemi kategoriemi (1 – nesouhlasí, 2 – spíše souhlasí, 3 – rozhodně souhlasí).

Závisle proměnnými v modelu byly všechny indikátory uvedených faktorů. V testu proporcionality šancí (omodel test v programu Stata a Brandtův test) jsme si ověřily, že je splněn předpoklad použití OLR, tj. že nezávisle proměnné ovlivňují všechny hodnoty závisle proměnné stejně silně. Oba testy ukázaly, že předpoklad byl splněn.

V Tabulce 4 jsou uvedeny výsledky analýzy metodou OLR. Model OM1 obsahuje všechny nezávisle proměnné včetně krajů, model OM2 neobsahuje kraje. Oba modely byly vypočítány zvlášť s nestandardizovanými a standardizovanými daty (z-skóry proměnných). Koeficienty OR na standardizovaných datech ukazují relativní sílu všech nezávisle proměnných na závisle proměnnou Předpisy_3kat. Z nich je možné určit, které proměnné měly vliv ve stanovené hranici věcné významnosti. V obou modelech bylo použito 351 případů, což je zřejmý pokles, vzhledem k tomu, že na závisle proměnnou Předpisy odpovědělo 536 respondentek. Část respondentek bohužel neodpověděla na všechny položky, které do modelu vstoupily. Počet případů v analýze by bylo možné zvýšit odstraněním některých proměnných z modelu, to se však ukázalo jako neefektivní, neboť bychom přišly o důležité indikátory dimenzí za cenu zvětšení souboru jen o několik jednotek. Výsledky z modelů jsou tak platné jen pro čtvrtinu zkoumané populace (N populace = 1 404).

Explanační síla modelu OM1, resp. OM2 je nízká, jak naznačuje koeficient McFaddenova Pseudo R^2 (0,07). Tento koeficient porovnává hodnoty funkce log likelihood pro model s prediktory s hodnotou funkce log likelihood modelu, který obsahuje pouze konstantu [Acock 2016] a v logistických modelech slouží obdobnému účelu jako R^2 v modelech lineární regrese. Acock [2016] podotýká, že v modelech logistické regrese je hodnota Pseudo R^2 často nízká, a to i v případech, kdy analýza přináší významný poznatek. Ve sloupci OR pro standardizovaná data modelu OM1 vidíme relativní efekt nezávisle proměnných (Data Std). Při aplikaci stanovené hranice věcné významnosti je patrné, že významný vliv na závisle proměnnou měly pouze proměnné Vedení, Index Spolupráce a Tradiční hodnoty.

Tabulka 3. Klasifikační tabulky modelu BM1 s prediktory a BM1 jen s konstantou

Předpisy_bin	BM1 jen s konstantou			BM1 s prediktory		
	Nesouhlasí	Souhlasí	% správně zařazených	Nesouhlasí	Souhlasí	% správně zařazených
Nesouhlasí	0	98	0	30	68	30,6
Souhlasí	0	253	100	8	245	96,8
Celkem			72,1			78,3

V návaznosti na výsledky modelu OM1, respektive OM2 jsme se rozhodly pokračovat v analýze metodou binární logistické regrese. BLR model se při použití na našich datech ukázal jako vhodnější, neboť respondentky pravděpodobně dostatečně silně nerozlišovaly mezi odpověďmi „spíše souhlasím“ a „rozhodně souhlasím“. Dalším důvodem byl fakt, že interpretace poměru šancí hodnot proměnné Předpisy_3kat, která má nesymetrickou třibodovou škálu, je neintuitivní. Překódovaná závisle proměnná Předpisy_bin (0 – nesouhlasí, 1 – souhlasí) je pro interpretaci vhodnější. V Tabulce 4 jsou prezentovány výsledky pro model BM1 a BM2, opět jsme analyzovaly nestandardizovaná i standardizovaná data. Model BM1 obsahuje všechny nezávisle proměnné včetně krajů, BM2 je bez krajů. McFaddenovo Pseudo R^2 modelu BM1 ukazuje, že i tento model má nízkou explanační sílu (0,103). Na tuto skutečnost poukazuje i klasifikační tabulka, resp. srovnání klasifikační tabulky pro model s prediktory a model s konstantou. Model BM1 s prediktory správně zařadil 78 % případů, BM1 pouze s konstantou 72 % případů (viz Tabulka 3).

V Tabulce 4 ve sloupci OR pro standardizovaná data lze určit, které proměnné měly v modelu BM1 na Předpisy_bin věcně významný efekt. Byly to proměnné Kapacita (ORstand = 1,183), Vedení (ORstand = 1,496), Index Spolupráce (ORstand = 1,350), Vzdělání (ORstand = 0,809) a Tradiční hodnoty (ORstand = 1,391). Sloupec OR s nestandardizovanými daty umožňuje interpretaci velikosti a směru efektů na Předpisy_bin. Co se týče faktoru Organizační kultura, nepotvrdila se Hypotéza H1, která říká, že „Příznivá organizační kultura snižuje inklinaci k DP“. Jedna ze tří proměnných neměla na závisle proměnnou vliv, další dvě vliv měly, ale v opačném směru, než jaký stanovuje Hypotéza H1. Pokud je na oddělení dostatek pracovníků, měly respondentky o 39 % vyšší šanci souhlasit s výrokem Předpisy než respondentky, na jejichž oddělení je pracovníků nedostatek. Dostatek pracovníků tedy zvyšoval inklinaci k DP, nikoliv naopak, jak lze odvodit z Hypotézy H1. Stejně tak podporující přístup vedení nesnižoval tendenci k DP, jak jsme očekávaly, ale naopak ji zvyšoval. Respondentky, které uvedly, že vedení jejich oddělení podporuje, měly o 120 % vyšší šanci souhlasit s výrokem než respondentky, podle kterých je vedení nepodporuje.

Tabulka 4. Výsledky z modelů ordinální a binární logistické regrese na nestandardizovaných a standardizovaných datech – první část

Model	Ordinální logistická regrese				Binární logistická regrese							
	Závisle proměnná		Předpisy_3kat		Závisle proměnná				Předpisy_bin			
	OM1	OM2	Nstd	Std	OM1	OM2	Nstd	Std	BM1	BM2	Nstd	Std
Data	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR
Nezávisle proměnné												
Kapacita	1,175	1,086			1,074	1,034			1,388	1,183	1,268	1,128
Vztahy Index	0,988	0,982			0,957	0,939			0,996	0,995	0,954	0,937
Vedení	1,774	1,345			1,657	1,298			2,204	1,496	2,004	1,421
Index Spolupráce	1,149	1,323			1,091	1,196			1,160	1,350	1,102	1,217
Index Obavy	1,009	1,036			0,996	0,983			1,009	1,041	0,996	0,987
Prospěšnost	1,034	1,035			1,072	1,074			0,979	0,979	1,003	1,002
Vzdělání	0,771	0,896			0,746	0,881			0,622	0,809	0,644	0,825
Spokojenost	1,055	1,038			1,060	1,044			0,940	0,940	0,953	0,955
Gender rovnost	0,875	0,873			0,856	0,849			0,917	0,919	0,922	0,924
Tradiční hodnoty	1,463	1,402			1,508	1,437			1,445	1,391	1,503	1,440
Věk	0,964	0,964			0,964	0,964			0,969	0,969	0,969	0,970
Má děti	1,312	1,136			1,362	1,158			0,798	0,897	0,877	0,940
Religiozita	1,004	0,911			1,003	0,944			1,038	0,883	1,042	0,919
Středočeský kraj	1,709	1,173							1,149	1,056		
Jihočeský	2,050	1,177							1,852	1,173		
Plzeňský	0,416	0,812							0,323	0,773		

Tabulka 4. Výsledky z modelů ordinální a binární logistické regrese na nestandardizovaných a standardizovaných datech – do končení

Ordinální logistická regrese				Binární logistická regrese					
Závisle proměnná		Předpisy_3kat		Závisle proměnná		Předpisy_bin			
Model		OM1	OM2	BM1	BM2				
Data		Nstd	Std	Nstd	Std	Nstd	Std	Nstd	Std
		OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR	OR
Nezávisle proměnné									
Karlovarský		1,158	1,002			1,504	1,046		
Ústecký		3,031	1,362			2,599	1,322		
Liberecký		1,207	1,033			2,661	1,246		
Královéhradecký		0,870	0,956			0,771	0,936		
Pardubický		0,783	0,943			0,594	0,899		
Vysočina		0,825	0,964			1,125	1,043		
Jihomoravský		1,063	1,024			1,094	1,050		
Olomoucký		2,082	1,020			1,116	1,041		
Zlínský		3,219	1,263			2,007	1,180		
Moravskoslezský		1,305	1,092			1,504	1,173		
Práh 1		0,532	-2,560			1,177	10,997	1,811	10,225
Práh 2		3,375	0,255						
N		351		351		351		351	
McFadden Pseudo R2		0,067	0,039						
Log likelihood		-325,502	-335,188						

Poznámka: Kurzívou vyznačené hodnoty značí, že poměr šancí (OR) v modelu se standardizovanými daty (z-skóry) je větší než 1,15 nebo menší než 0,85.

Faktor Multidisciplinární spolupráce byl měřen jediným indikátorem, indexem dostupnosti spolupráce s různými subjekty (neziskové organizace, soudci, psychologové). Tento index byl ve vztahu se závisle proměnnou Předpisy_bin, a to v opačném směru, než očekávala Hypotéza H2. Respondentky s vyšší dostupností subjektů ke spolupráci měly vyšší pravděpodobnost s výrokem Předpisy souhlasit. S každým bodem indexu (index byl v intervalu 0;9) stoupala jejich šance na souhlas s Předpisy_bin o 16 %. Teoretický předpoklad se tedy ani v případě Multidisciplinární spolupráce nepotvrdil.

Faktor Obav z pochybení nebo následků rozhodnutí byl rovněž zastoupen jediným indikátorem, a to indexem, který vznikl z osmi dotazníkových položek zjišťujících obavy respondentek z různých situací či eventualit. Tento indikátor neměl na závisle proměnnou žádný vliv; Hypotéza H3 se tedy nepotvrdila.

Ze tří indikátorů, které byly použity pro měření faktoru Profesní charakteristiky, bylo ve vztahu se závisle proměnnou pouze vzdělání, a to v teoreticky očekávaném směru. Respondentky, které vystudovaly vysokou školu (Bc. nebo Mgr.), měly o 38 % nižší šanci souhlasit s výrokem proměnné Předpisy než respondentky, které vystudovaly střední školu. Spokojenost s pracovním životem (proměnná Spokojenost) a přesvědčení o přínosnosti povolání (proměnná Prospěšnost) neměla na inklinaci k důrazu na předpisy vliv. Hypotéza H3 se tak potvrdila pouze částečně.

Faktor Postojové orientace jsme zjišťovaly otázkami na postoj k genderové rovnosti a na akcent tradičních hodnot. Postoj k genderové rovnosti neměl s důrazem na dodržování předpisů souvislost, naopak indikátor společenského konzervatismu ano. Respondentky, které akcentovaly tradiční hodnoty, měly o 45 % vyšší šanci s výrokem „Hlavním úkolem pracovníka OSPOD je naplňovat požadavky dané předpisy“ souhlasit. Tento vztah je v souladu s naším očekáváním, že akcent na předpisy souvisí s hodnotovou orientací, konkrétně s hypotézou, že pracovnice, které kladou důraz na předpisy, mají zároveň konzervativnější pohled na společnost.

Kontrolní proměnné věk, vlastní péče o dítě a religiozita neměly s důrazem na dodržování předpisů souvislost. Když jsme do modelu místo proměnné věk vložily proměnnou „délka praxe“ (obě proměnné nemohly být v modelu současně, neboť spolu vysoce korelují), ani tato proměnná s Předpisy_bin nesouvisela. Kontrolní proměnná Kraj ukázala, že v jednom kraji je inklinace k Předpisy_bin významně nižší než v Praze (Plzeňský) a v pěti krajích je vyšší (Ústecký, Liberecký, Jihočeský, Zlínský, Moravskoslezský).

Diskuse

Z pěti testovaných hypotéz se podařilo potvrdit pouze dvě, a to jen částečně. Respondentky s nižším vzděláním inklinovaly k důrazu na naplňování požadavků daných předpisy více než respondentky s vyšším vzděláním, čímž se částečně potvrdila Hypotéza H4 o vlivu profesních charakteristik. Částečně jsme potvrdi-

ly i Hypotézu H5, neboť se ukázalo, že respondentky, které inklinovaly ke společenskému konzervatismu, měly větší šanci klást důraz i na dodržování předpisů. Ostatní tři hypotézy musíme zcela odmítnout. Uvažované faktory buď závisle proměnnou neovlivňovaly vůbec, nebo ji ovlivňovaly, ale v opačném směru, než stanovovaly hypotézy. Z výsledků předkládané studie vyplývá, že na důraz na naplňování požadavků daných předpisy nemají vliv obavy z následků rozhodnutí ani subjektivní vnímání profese, spokojenost s pracovním životem či genderové postoje. Naopak se ukázalo, že jej zvyšuje příznivá organizační kultura, podporující přístup vedení úřadu a funkční multidisciplinární spolupráce. Vzhledem k tomu, že se kromě jedné částečně potvrzené hypotézy nepodařilo potvrdit hypotézy odvozené od zahraničních autorů, lze se domnívat, že akcent na dodržování předpisů v prostředí českých OSPOD není projevem defenzivní praxe ve smyslu obranné reakce na nepřátelské pracovní prostředí či pojistky v kontextu nevyhovujících pracovních podmínek, obav a špatných vztahů na pracovišti. Pro pochopení důrazu na dodržování předpisů nebo naopak jeho absence je nutné hledat na základě zjištěných vztahů jiné vysvětlení.

Interpretaci výsledků začneme jediným vztahem, který vyzdvihují zahraniční autoři a který se podařilo potvrdit, a to souvislostí důrazu na předpisy a vzdělání. Nižší důraz na předpisy kladou sociální pracovnice s vyšším vzděláním, což může být způsobeno tím, že se v průběhu studia seznámily s kritickými přístupy k různým praxím a reflektují, že předpisy nemusí vždy být tím nejlepším způsobem řešení situace. Jak uvádí Pinkneyová [2018], vyšší vzdělání není vždy zárukou volby vhodných intervencí, zvyšuje však schopnost sociálních pracovníc a pracovníků odolávat organizačním tlakům, vlastním predsudkům a stereotypům a podporovat reflexivní praxi, která oproti DP staví na zvědomění si vlastních postojů a jednání.

Dále se potvrdil pozitivní vztah mezi důrazem na předpisy a postojovým konzervatismem. Připomínáme, že tato hypotéza nebyla převzata od zahraničních autorů, ale jedná se o teoretický předpoklad, který jsme stanovily vlastní úvahou. Domníváme se, že pozorovaný vztah může mít společnou příčinu v psychosociálním nastavení osobnosti, které se v odborné sociálně-psychologické literatuře nazývá „autoritářská osobnost“ a projevuje se důrazem na dodržování zavedených pravidel a tradičních postupů a silným uznáváním autorit [Altemeyer 1988]. Vztah mezi důrazem na předpisy a společenským konzervatismem může rovněž souviset s charakteristikami byrokracie a s nimi souvisejícím postojovým konzervatismem a respektem k autoritám, jak o nich pojednává např. Weber [1997].

Z výsledků předkládané studie dále vyplývá, že sociální pracovnice, které subjektivně vnímají kapacitu na oddělení jako dostačující, které jejich vedení spíše podporuje a které subjekty pro multidisciplinární spolupráci považují za dostupné, kladou na předpisy větší důraz. Lze tedy říci, že v několika významných ohledech jsou jejich pracovní podmínky lepší než podmínky pracovníc, které kladou na předpisy menší důraz, a to i tehdy, vezmeme-li v potaz, že důraz na dodržování předpisů není ve vztahu ani s celkovou spokojeností s pracovním

životem, ani s kvalitou vztahů na pracovišti. Takový výsledek lze vysvětlit tak, že pracovnice, jejichž pracovní podmínky jsou lepší, více respektují zavedená pravidla a předpisy a jako výraz loajality je nezpochybňují. V takovém případě by důraz na naplňování požadavků daných předpisy bylo projevem uznání vůči systému, který sociálnímu pracovníkovi nabízí komfort ve většině oblastí. Pinkneyová [2018] ve své teoretické práci pojednává o podobném charakteru DP, který může v některých organizacích sociální práce existovat (např. tam, kde je patrná silná záštita vedení, které projevuje sociálním pracovníkům uznání nebo jim vychází vstříc i ve zcela běžných záležitostech), a dodává, že úskalím takového pojetí DP je ustupování organizační loajalitě (tedy loajalitě vůči zaměstnávající organizaci) na úkor loajality profesní (tedy loajality k profesi a potažmo ke klientovi).

Na pozorované vztahy lze nahlédnout i z druhé strany. Pracovnice, které subjektivně vnímají kapacitu na oddělení jako nedostačující, přístup vedení jako nepodporující a subjekty pro multidisciplinární spolupráci jako méně dostupné, nekladou na předpisy tak velký důraz. To lze vysvětlit jistou laxností vzhledem k organizaci či systému, který neposkytuje pracovníci dostatečné podmínky pro výkon práce. Pokud pracovnice necítí oporu u vedení a nemá uspokojivé podmínky k práci, může k dodržování předpisů přistupovat „s rezervami“. Lze se domnívat, že nevyhovující organizační podmínky pracovníci demotivují natolik, že přestává požadavky systému či organizace preferovat. Pokud bychom tuto reakci na nevyhovující podmínky považovaly za druh DP v našich specifických podmínkách, musely bychom DP redefinovat jako praxi, která klade nižší důraz na předpisy, tedy přesným opakem toho, jak DP definují zahraniční autoři. Co může být příčinou tak markantního rozdílu mezi Českou republikou a Velkou Británií či jinou západoevropskou zemí? Může jí být fakt, že v České republice nebyly zavedeny striktní normativní reformy ze strany státu a že se zde pracovnice v případě nedodržení předpisů necítí v tak velkém ohrožení jako sociální pracovníci a pracovnice ve Velké Británii.

Vzhledem k tomu, že studie přinesla poznatky, které jsou v ostrém rozporu s teorií DP, lze ještě uvažovat o alternativě, že se přenesení předpokladů, které vznikly ve velké míře na základě kvalitativního výzkumu, do prostředí kvantitativního výzkumu nezdařilo. Realita zkoumaná optikou kvalitativních metod se jeví jiná než v případě metod kvantitativních. Je evidentní, že DP se na kvalitativní úrovni projevuje komplexně, a jediný indikátor – tvrzení, že hlavním úkolem pracovníka OSPOD je naplňování požadavků daných předpisy – není schopen tuto praxi postihnout v její plné šíři a dokonale ji reprezentovat. Komplexitu reality mohou stejně nedostatečně reprezentovat také použité indikátory faktorů. Nelze tedy vyloučit, že DP je i v českém prostředí ovlivňována faktory tak, jak o tom pojednávají uvedení autoři, ovšem námi použité kvantitativní nástroje to neodhalily. Takovou eventualitu můžeme ilustrovat na příkladu měření faktoru multidisciplinární spolupráce, který jsme operacionalizovaly jako dostupnost jednotlivých subjektů, např. psychologů nebo neziskových organizací. Multidisciplinární spolupráce je však komplexní fenomén, jehož jednotlivé kvality mo-

hou pracovnice interpretovat různě. Je možné, že subjektivní chápání užitečnosti multidisciplinární spolupráce v interakci s dostupností a efektivností spolupráce vliv na volbu DP mají, námi zvolený indikátor to však neodhalil, neboť nereflekoval komplexní a situačně podmíněný charakter spolupráce mezi pracovníci či pracovníkem a nezávislými subjekty.

Kvantitativní přístup má i další omezení, a to v podobě tzv. image managementu či sociální desirability. Můžeme si položit otázku, nakolik byly dotazované sociální pracovnice s prvky organizační kultury skutečně spokojeny a nakolik tuto spokojenost pouze deklarovaly, stejně tak nakolik skutečně kladou důraz na předpisy a nakolik tento důraz jen deklarovaly. Je možné, že pracovnice chtěly svůj obraz prezentovat v pozitivním světle, např. vlivem spíše negativního mediálního obrazu profese [Barvíková, Svobodová, Šťastná 2010], a měly za to, že takové odpovědi se od dobré pracovnice OSPOD očekávají. Jistý vliv sociální desirability tedy nelze vyloučit a může představovat část pozorované variance a kovariance závisle a nezávisle proměnných. Dále lze podotknout, že nesoulad mezi teoretickými předpoklady a výsledky studie může být následkem aplikace teoretických předpokladů na praxi řešení rodičovských konfliktů. Faktory vybrané pro tuto studii vycházely ze studií zaměřujících se především na činnost sociálních pracovníků/pracovnic při řešení případů týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. Je možné, že při řešení jiných případů je obranný mechanismus pracovníků/pracovnic slabší či má zcela jiný charakter. Důvodem, proč se stanovené hypotézy z větší části nepotvrdily, může být také odlišnost zahraniční a české SPOD při řešení rodičovských konfliktů, které jsme stručně popsaly v teoretickém úvodu této statě.

Odhlédneme-li od možných, výše popsaných nepřesností a nedostatků metody a budeme-li se držet výsledků předkládané studie, lze shrnout, že model praxe vznikající jako obrana proti nevyhovujícím či ohrožujícím podmínkám má v České republice zřejmě jinou povahu než v západní Evropě (zejména ve Velké Británii). Předkládaná studie naznačuje, že nevhodné nebo ohrožující podmínky sociálních pracovníků a pracovník OSPOD s vyšším důrazem na naplňování požadavků daných předpisy souvisejí jinak, než předpokládají zahraniční autoři a autorky. Výzvou pro další výzkumnou práci je hlubší prověření námi navržených vysvětlení a studium dynamiky modelu praxe a jeho faktorů. Je např. možné zaměřit se na vztah mezi přístupem k praxi a organizačním nastavením pracoviště, o němž hovoří skotská studie Granta, Sheridanové a Webba [2017], zaměřující se na nově přijaté sociální pracovníky skotských orgánů ochrany dětí. Ukazuje, že nově zaměstnaní sociální pracovníci po několika měsících přizpůsobili profesní chování v závislosti na kontaktech s kolegy, praxi zkušenějších kolegů, předávání historek o klientech a neformálních zkazkách o jednotlivých zaměstnancích úřadu. Bylo by zajímavé zjistit, jak velkou měrou se na přístupu k dodržování předpisů podílí přebírání pracovních návyků a postojů od služebně starších kolegů a kolegů.

KATEŘINA HEJNOVÁ je doktorandka a vyučující na katedře sociální práce Univerzity Karlovy. Dlouhodobě se zabývá tématem sociálně-právní ochrany dětí a přístupu sociálních pracovníků na odděleních sociálně-právní ochrany dětí k řešení životních situací ohroženého dítěte, zejména v kontextu rodičovských konfliktů.

JOHANA CHYLÍKOVÁ je postdoktorandka Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Ve svém výzkumu se věnuje především metodologii kvantitativního sociologického výzkumu a chybám měření v datech z výběrových šetření.

Literatura

- Acock, A. C. 2008. *A Gentle Introduction to Stata*. 5th ed. Texas: Stata press.
- Aldridge, M. 1994. *Making Social Work News*. London: Routledge.
- Altemeyer, B. 1988. *Enemies of Freedom: Understanding Right-wing Authoritarianism*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Arruabarrena, I., J. De Paúl. 2012. „Improving Accuracy and Consistency in Child Maltreatment Severity Assessment in Child Protection Services in Spain: New Set of Criteria to Help Caseworkers in Substantiation Decisions.“ *Children and Youth Services Review* 34 (4): 666–674, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.12.011>.
- Ayre, P. 2001. „Child Protection and the Media: Lessons from the Last Three Decades.“ *British Journal of Social Work* 31 (6): 887–901, <https://doi.org/10.1093/bjsw/31.6.887>.
- Banks, S. 2012. *Ethics and Values in Social Work*. London: Palgrave, <https://doi.org/10.1007/978-0-230-37592-5>.
- Barak, M. E. M., A. Levin, J. A. Nissly, J. C. Lane. 2006. „Why Do They Leave? Modeling Child Welfare Workers' Turnover Intentions.“ *Children and Youth Services Review* 28 (5): 548–577, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2005.06.003>.
- Barvíková, J., K. Svobodová, A. Šťastná. 2010. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. Praha: VÚPSV.
- Barvíková, J., A. Šťastná. 2014. *Využívání opatření k zachování nebo obnově rodinných vztahů mezi rodiči a dětmi*. Praha: VÚPSV.
- Beck, U. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Bolton, A., C. Lennings. 2010. „Clinical Opinions of Structured Risk Assessments for Forensic Child Protection: The Development of a Clinically Relevant Device.“ *Children and Youth Services Review* 32 (10): 1300–1310, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.04.022>.
- Boyas, J., L. H. Wind, S. Y. Kang. 2012. „Exploring the Relationship between Employment-based Social Capital, Job Stress, Burnout, and Intent to Leave among Child Protection Workers: An Age-based Path Analysis Model.“ *Children and Youth Services Review* 34 (1): 50–62, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.033>.
- Britner, P. A., D. G. Mossler. 2002. „Professionals' Decision-making about Out-of-home Placements Following Instances of Child Abuse.“ *Child Abuse & Neglect* 26 (4): 317–332, [http://dx.doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00311-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00311-3).
- Butler, I., M. Drakeford. 2005. *Scandal, Social Policy and Social Welfare*. Bristol: The Policy Press, <https://doi.org/10.2307/j.ctt9qgxh4>.
- Cash, S. J. 2001. „Risk Assessment in Child Welfare: The Art and Science.“ *Children and Youth Services Review* 23 (11): 811–830, [https://doi.org/10.1016/S0190-7409\(01\)00162-1](https://doi.org/10.1016/S0190-7409(01)00162-1).

- Colton, M., R. Sanders, M. Williams. 2001. *An Introduction to Working with Children: A Guide for Social Workers*. Houndmills: Palgrave, <https://doi.org/10.1007/978-1-349-91274-2>.
- Cooper, A., R. Hetherington, I. Katz. 2003. *The Risk Factor: Making the Child Protection System Work for Children*. London: Demos.
- Cooper, A., A. Whittaker. 2014. „History as Tragedy, Never as Farce: Tracing the Long Cultural Narrative of Child Protection in England.“ *Journal of Social Work Practice* 28 (3): 251–266, <https://doi.org/10.1080/02650533.2014.932276>.
- Černá, P. 2001. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Darlington, Y., K. Healy, J. A. Feeney. 2010. „Approaches to Assessment and Intervention across Four Types of Child and Family Welfare Services.“ *Children and Youth Services Review* 32 (3): 356–364, <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.10.005>.
- Davidson-Arad, B., E. Peled, R. Leichtentritt. 2008. „Representations of Fathers and Mothers in Court Petitions for Dependent Minor Status for Children at Risk.“ *Children and Youth Services Review* 30 (8): 893–902, <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2007.12.016>.
- Ellett, A. J. 2009. „Intentions to Remain Employed in Child Welfare: The Role of Human Caring, Self-efficacy Beliefs, and Professional Organizational Culture.“ *Children and Youth Services Review* 31 (1): 78–88, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.07.002>.
- Farmer, L., M. Owen. 1998. „Gender and the Child Protection Process.“ *The British Journal of Social Work* 28 (4): 545–564, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011366>.
- Featherstone, B., C. A. Hooper, J. Scourfield, J. Taylor. 2010. *Gender and Child Welfare in Society*. Chichester: Wiley, <https://doi.org/10.1002/9780470684771>.
- Ferguson, H. 2003. „Protecting Children in New Times: Child Protection and the Risk Society.“ *Child & Family Social Work* 2 (4): 221–234, <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.1997.00064.x>.
- Ferguson, H. 2005. „Working with Violence, the Emotions and the Psycho-social Dynamics of Child Protection: Reflections on the Victoria Climbié case.“ *Social Work Education* 24 (7): 781–95, <https://doi.org/10.1080/02615470500238702>.
- Fluke, J. D., M. Chabot, B. Fallon, B. MacLaurin, C. Blackstock. 2010. „Placement Decisions and Disparities among Aboriginal Groups: An Application of the Decision Making Ecology through Multi-level Analysis.“ *Child Abuse & Neglect* 34 (1): 57–69, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.08.009>.
- Franklin, B. 1999. *Social Policy, the Media and Misrepresentation*. London: Routledge.
- Füredi, F. 2006. *The Politics of Fear; Beyond Left and Right*. London: Continuum Press.
- Giddens, A. 2010. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Grant, S., L. Sheridan, S. A. Webb. 2017. „Newly Qualified Social Workers' Readiness for Practice in Scotland.“ *The British Journal of Social Work* 47 (2): 487–506, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcv146>.
- Harris, N. 1987. „Defensive Social Work.“ *British Journal of Social Work* 17 (1): 61–69, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a055315>.
- Chylíková, J. 2011. „Úvod do problematiky výzkumu citlivých témat ve výběrových šetřeních.“ *Data a výzkum – SDA Info* 5 (2): 185–203.
- Chylíková, J. 2018. „Velká data jako alternativa výběrových šetření v kvantitativním sociálněvědním výzkumu.“ *Naše společnost (Our Society)* 16 (1): 57–79, <https://doi.org/10.13060/1214438X.2018.1.16.416>.
- Keddell, E. 2011. „Reasoning Processes in Child Protection Decision Making: Negotiating Moral Minefields and Risky Relationships.“ *British Journal of Social Work* 41 (7): 1251–1270, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr012>.
- Kemshall, H., J. Pritchard. 2005. *Good Practice in Risk Assessment and Risk Management*. London: Jessica Kingsley Publishers.

- Křiž, K., M. Skivenes. 2014. „Street-level Policy Aims of Child Welfare Workers in England, Norway and the United States: An Exploratory Study.“ *Children and Youth Services Review* 40 (1): 71–78, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.02.014>.
- Kuchařová, V. et al. 2010. *Zhodnocení a optimalizace řízení systému sociálně-právní ochrany (ohrožených) dětí a rodin ve vybraných regionech*. Praha: VÚPSV.
- Laan, G. van der. 1998. *Otázky legitimace sociální práce*. Ostrava: Albert, Ostravská univerzita.
- LeBlanc, V. R., C. Regehr, A. Shlonsky, M. Bogo. 2012. „Stress Responses and Decision Making in Child Protection Workers Faced with High Conflict Situations.“ *Child Abuse & Neglect* 36 (5): 404–412, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.01.003>.
- Lipsky, M. 2010. *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service*. New York: Russell Sage Foundation.
- Marinetto, M. 2011. „A Lipskian Analysis of Child Protection Failures from Victoria Climbié to ‘Baby P’: A Street-level Re-evaluation of Joined-up Governance.“ *Public Administration* 89 (3): 1164–1181, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.01939.x>.
- Matoušek, O. a kol. 2015. *Děti a rodiče v rozvodu*. Praha: Portál.
- Matoušek, O., H. Pazlarová. 2015. *Státní orgány sociálně-právní ochrany dětí: Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Karolinum.
- McPherson, L., M. Barnett. 2006. „Beginning Practice in Child Protection: A Blended Learning Approach.“ *Social Work Education* 25 (2): 192–198, <https://doi.org/10.1080/02615470500487838>.
- MPSV. 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozhodových konfliktů*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- MPSV. 2018. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2017*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- Munro, E. 2010. *The Munro Review of Child Protection: Part One: A Systems Analysis*. London: The Stationery Office.
- Munro, E. 2011. *The Munro Review of Child Protection. Final Report: A Child-centered System*. London: Department for Education.
- Musil, L. 2004. *Ráda bych Vám pomohla, ale...* Brno: Nakladatelství Marek Zeman.
- Navrátil, P., R. Janebová a kol. 2010. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- O’Sullivan, T. 2011. *Decision-making in Social Work*. London: Palgrave Macmillan.
- Pinkney, S. 2018. *New Directions in Children’s Welfare: Professionals, Policy and Practice*. London: Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1057/978-1-137-54539-8_1.
- Rose, G. 1997. „Situating Knowledges: Positionality, Reflexivities and Other Tactics.“ *Progress in Human Geography* 21 (3): 305–320, <https://doi.org/10.1191/030913297673302122>.
- Rzepnicki, T. L., P. R. Johnson. 2005. „Examining Decision Errors in Child Protection: A New Application of Root Cause analysis.“ *Children and Youth Services Review* 27 (4): 393–407, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2004.11.015>.
- Shdaimah, C. 2010. „The Law Cannot Terminate Bloodlines: Families and Child Welfare Decisions.“ *Children and Youth Services Review* 32 (5): 704–710, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.01.007>.
- Soukup, P. 2013. „Věcná významnost výsledků a její možnosti měření.“ *Data a výzkum – SDA Info* 7 (2): 125–148, <https://doi.org/10.13060/23362391.2013.127.2.41>.
- Soukup, P., L. Rabušic. 2007. „Několik poznámek K jedné obsesi českých sociálních věd-statistické významnosti.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 43 (2): 379–395.
- Stahmer, A. C., M. Hurlburt, S. McCue Horwitz, J. Landsverk, J. Zhang, L. K. Leslie. 2009. „Associations between Intensity of Child Welfare Involvement and Child

- Development among Young Children in Child Welfare." *Child Abuse & Neglect* 33 (9): 598–611, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.07.008>.
- Stalker, K. 2003. „Managing Risk and Uncertainty in Social Work: A Literature Review.“ *Journal of Social Work* 32 (1): 211–233, <https://doi.org/10.1177/14680173030032006>.
- Stanford, S. 2010. „‘Speaking Back’ to Fear: Responding to the Moral Dilemmas of Risk in Social Work Practice.“ *British Journal of Social Work* 40 (4): 1065–1080, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcp156>.
- Webb, S. A. 2006. *Social Work in a Risk Society*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, <https://doi.org/10.1007/978-0-230-21442-2>.
- Weber, M. 1997. *Autorita, etika a společnost*. Praha: Mladá fronta.
- Whittaker, A. 2011. „Social Defences and Organisational Culture in a Local Authority Child Protection Setting: Challenges for the Munro Review?“ *Journal of Social Work Practice* 25 (4): 481–495, <https://doi.org/10.1080/02650533.2011.626654>.
- Wonnacot, J. 2012. *Mastering Social Work Supervision*. London: Jessica Kingsley Publishing.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.